

Universiteit Utrecht

Van den Oetelaar, V.T.G.Y. – Bachelorproject

*“In hoeverre heeft het geloof van een persoon invloed op de mate waarin hij of zij
homoseksualiteit accepteert?”*

Abstract

Geweld tegen homoseksualiteit, het is nog steeds van deze tijd. Een thema wat hoog op de politieke agenda staat en waar de coalitie zich nog eens over zal moeten buigen. Want moet men niet gewoon kunnen zijn wie hij of zij graag zou willen zijn? In de Nederlandse samenleving staat vrijheid hoog in het vaandel en juist daarom heeft iedereen het recht op gelijke behandeling, zonder gediscrimineerd te worden op zijn of haar seksuele voorkeur. Uit recente incidenten blijkt echter dat er tegenwoordig nog steeds geweld is tegen homoseksualiteit. Homoseksualiteit wordt dus nog niet door iedereen geaccepteerd. Religie blijkt een belangrijke predictor te zijn voor de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. In dit Bachelorproject wordt de samenhang tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit onderzocht. Aan de hand van sociale normen rondom homoseksualiteit, welke invloed religie hierop heeft en hoe dit attitudes en gedrag beïnvloedt, wordt iets gezegd over bovenstaande samenhang. Om deze samenhang te onderzoeken wordt er gebruik gemaakt van data van The Generalized Social Survey (GSS, 2018). Verwacht wordt dat respondenten die gelovig zijn minder acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan respondenten die niet gelovig zijn. Na het doen van een lineaire regressieanalyse wordt deze hypothese bevestigd. Er is echter nog veel vervolgonderzoek nodig om deze samenhang nog beter te kunnen begrijpen.

Trefwoorden: religie, homoseksualiteit, acceptatie, sociale norm, attitudes

Student: V.T.G.Y. van den Oetelaar

Opleiding: Sociologie

Studentnummer: 5926998

Begeleider: Dr. Joyce Delnoij

Tweede beoordelaar: Dr. Anne-Rigt Poortman

Datum: 13-06-2019

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	2
2. Theorie	
2.1 Sociale norm (en waarden).....	6
2.2 Sociale norm (en waarden) en religie	7
2.3 Sociale norm (en waarden) , religie, attitudes en gedrag	10
3. Data en methode	
3.1 Data.....	12
3.2 Afhankelijke variabele	13
3.3 Onafhankelijke variabele	14
3.4 Controlevariabele	15
3.5 Beschrijvende statistieken	16
3.6 Analytische strategie	18
4. Resultaten	19
5. Conclusie & Discussie	
5.1 Conclusie	22
5.2 Discussie	23
6. Literatuurlijst	26
7. Bijlagen	
1. Correlatietabel	31

1. Inleiding

Het debat rondom homoseksualiteit is afgesloten, of toch niet? ‘*Op straat aangevallen vanwege hun homoseksualiteit*’ (Metronieuws, 2017), ‘*Krassen op beeld van tolerant Nederland*’ (NRC,2017), ‘*Is het nu onveiliger voor homo’s op straat?*’ (De Volkskrant, 2017). Zomaar een greep uit wat de Nederlandse media schrijft over homoseksualiteit. We leven nu in de eenentwintigste eeuw, een moderne eeuw (Veenhoven, 2005). Een eeuw waarin iedereen kan zijn wie hij of zij graag zou willen zijn. Er bestaan echter nog steeds vele debatten over homoseksualiteit, waarbij de meningen tussen verschillende bevolkingsgroepen uiteenlopen (Adamczyk & Pitt, 2009). Daarnaast is het geweld tegen homoseksuelen de afgelopen jaren toegenomen (Schuyf, 2009). De laatste tijd staat deze problematiek hoog op de politieke agenda. Zelfs het Nederlandse kabinet speelt hierop in, in zijn coalitieakkoord. Gezegd wordt dat er aandacht besteed zal worden aan discriminatie en geweld tegen homoseksuelen, hier wordt veel over gediscussieerd en gefilosofeerd. De media wekt de indruk dat ernstige misdrijven zijn toegenomen en dat de daders vooral een allochtone afkomst zouden hebben (Van San & De Boom, 2006). Uit rapporten over anti-homogeweld van de politie van Nederland blijkt dat lesbiennes en homo’s zich steeds vaker onveilig voelen op straat en vaker slachtoffer zijn van geweld tegen homoseksualiteit (Segerink, 2013). Echt representatieve cijfers zijn niet beschikbaar omdat blijkt dat lang niet alle slachtoffers van geweld tegen homoseksualiteit aangifte doen (Segerink, 2013).

Dat geweld tegen homoseksualiteit altijd een hot-topic is geweest en altijd zal blijven, kan eigenlijk al terug gevonden worden in de Nederlandse grondwet. Artikel 1 luidt namelijk: “*Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan*” (“Artikel 1: Gelijke behandeling en discriminatieverbod” n.d.). De Europese Unie heeft ook een antidiscriminatiewet die stelt dat het verboden is om te discrimineren op basis van seksuele oriëntatie (Kuntz, Davidov, Schwartz & Schmidt, 2014). Hieruit blijkt dus dat men niet zou mogen discrimineren op basis van seksuele voorkeur, iets dat wel gedaan wordt. Opinieonderzoeken van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) tonen wel aan dat Nederland, samen met Zweden en Denemarken, aangewezen kan worden als de meest homotolerante landen (Keuzenkamp & Kuyper, 2013). In Nederland lijkt algemene acceptatie een heel belangrijk begrip te zijn, openheid over homoseksualiteit is daar een belangrijk onderdeel van. Het SCP (Keuzenkamp & Kuyper, 2013) toont aan dat

homoseksualiteit in Nederland over het algemeen wel geaccepteerd wordt, zo lang zij maar ‘gewoon normaal’ doen.

Geweld tegen homoseksualiteit wijst op individuen die een probleem hebben met of tegen homoseksuelen. Deze problemen vinden hun oorzaak waarschijnlijk in verschillende gebieden (Schuyf, 2009). Een sterke voorspeller voor de negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit is religie (Schulte & Battle 2008, Olson, Cadge & Harrison, 2006). Uit eerdere onderzoeken blijkt ook dat religie een goede en belangrijk predictor is om de verschillen in acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit te kunnen begrijpen (Jansen, 2003; Adamzyck & Felson, 2006; Moore & Vanneman, 2003; Haider-Markel & Joslyn, 2008). Deze studies tonen allemaal aan dat er een verband is tussen religie en attitudes ten opzichte van homoseksualiteit. In welke mate een individu gelovig is, hoe vaak iemand bijvoorbeeld naar religieuze evenementen gaat, wordt in deze studies ook als belangrijk gezien.

Een onderliggende verklaring wordt gevonden door Durkheim (1982), die ingaat op de sociale normen en waarden van een individu, die weer in verband staan met de mate van integratie in een samenleving. Durkheim (1982) stelt dat een sterkere mate van integratie in familie en godsdienst de oorzaak is van het overnemen van de normen en waarden van diezelfde familie en godsdienst.

Gedurende de levensloop ontwikkelt men normen en waarden die van belang zijn voor de manier van denken van een persoon. Normaliter worden normen en waarden vaak ik één adem genoemd terwijl het wel degelijk twee verschillende en aparte begrippen zijn (De Graaf, 2008). Met normen worden concrete richtlijnen bedoeld. Deze hanteren individuen omtrent gewenst gedrag en ongewenst gedrag, voor anderen maar ook voor zichzelf. Waarden worden veelal gezien als het achterliggende fenomeen van normen. Wat men bijvoorbeeld belangrijk kan vinden is dat er ongeacht huidskleur, etniciteit of seksuele voorkeur een gelijke behandeling voor iedereen is (De Graaf, 2008).

Om te kunnen begrijpen waarom er verschillen zijn tussen mensen in de mate van acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, wordt er in dit project een blik geworpen op sociale normen en waarden binnen religies en hoe deze invloed hebben op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. In Nederland is de acceptatie van homoseksualiteit de afgelopen decennia in sterke mate toegenomen (Kuyper & Bakker, 2006). Er zit echter wel een grens aan deze acceptatie. Heteroseksuele mannen en vrouwen in Nederland vinden namelijk dat homoseksuelen zich wel ‘gewoon’ moeten gedragen (Kuyper & Bakker, 2006). Doordat homoseksuelen in onze samenleving zich zo normaal mogelijk moeten gedragen kan dit gevolgen met zich meebrengen. Zo hebben homoseksuelen mannen en vrouwen vaker last van

minderheidsstress (Kuyper & Bakker, 2006). Deze stress is uniek voor homoseksuele mannen en vrouwen en komt bovenop de stress die ieder ander in de samenleving heeft. Klaarblijkelijk heeft nog niet iedereen een positieve attitude tegenover homoseksualiteit. Homoseksuelen groeien zelf ook op in een maatschappij waar homonegativiteit aan de orde is en leren hier al over voordat zij zelf weten wat hun seksuele voorkeur is. Dit kan homoseksuelen beperken in het ontwikkelen van hun eigen identiteit (Kuyper & Bakker, 2006). Omdat Nederland gelijkheid hoog in het vaandel heeft staan maar in de praktijk niet altijd iedereen gelijk blijkt te zijn, is het belangrijk om onderzoek te doen naar de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Alhoewel de publieke opinie rondom homoseksualiteit steeds liberaler en toleranter blijkt te zijn, is dit in de praktijk niet altijd te zien (Kuntz et al., 2014). Omdat religie een belangrijke predictor is voor de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit zal in deze Bachelorscriptie de volgende vraag beantwoord worden: *In hoeverre heeft het geloof van een persoon invloed op de mate waarin hij of zij homoseksualiteit accepteert?* Om deze vraag te beantwoorden kijken we naar de relatie tussen religieus zijn en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit in de Verenigde Staten, in het jaar 2018.

Niet alleen is dit Bachelorproject maatschappelijk relevant omdat geweld tegen homoseksualiteit nog steeds een actueel probleem blijkt te zijn in onze samenleving, maar ook omdat homoseksuelen hier de gevolgen van onder ogen moeten komen. Uit veelvoudig onderzoek blijkt bovendien dat er een negatief verband blijkt te zijn tussen religie en de acceptatie van homoseksualiteit (Olson et al., 2006; Schulte & Battle, 2008; Adamczyk & Pitt, 2009). Daarnaast is wat mensen beschouwen als autoriteit verschillend tussen niet-religieuzen en religieuzen (Whitehead & Baker, 2012). Aan de ene kant kan homoseksualiteit gezien worden als aangeboren seksuele voorkeur maar aan de andere kant wordt het gezien als een keuze die men zelf maakt. Mensen die religie zien als een morele autoriteit, zullen homoseksualiteit vaker bestempelen als een keuze die men maakt. Daarentegen zien we dat mensen die de wetenschap als autoriteit zien juist vinden dat homoseksualiteit een aangeboren voorkeur is. Allebei de groepen hebben een ander beeld van autoriteit maar toch willen beide pleiten voor 'het goede'. Wetenschappelijke autoriteit wordt niet snel aangenomen door mensen die religie zien als autoriteit. Simpelweg mensen vertellen dat homoseksualiteit geen keuze is maar een geboren seksuele voorkeur zal niet het verschil maken in de acceptatie van homoseksualiteit (Whitehead & Baker, 2012). Daarnaast is het maatschappelijk relevant om deze samenhang te onderzoeken omdat juist binnen religies een vorm van naastenliefde hoog in het vaandel blijkt te staan (Yip, 2005). Echter zijn het de religieuze groeperingen die veelal een negatieve houding blijken te hebben ten opzichte van homoseksualiteit. Tevens is dit

project ook wetenschappelijk relevant. Het kan namelijk bevestiging bieden op eerdere onderzoeken die een negatieve relatie benadrukken tussen religie en homoseksualiteit (Olson et al., 2006; Schulte & Battle, 2008; Adamczyk & Pitt, 2009). Uiteindelijk zou dit een extra reden zijn om het beleid rondom geweld tegen homoseksualiteit nog eens te herzien en wellicht aan te scherpen. Voorgaande studies gebruiken vaak maar één, of twee vragen om de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit te kunnen conceptualiseren (Slender, Siebel & Verbakel, 2014; Van den Akker, Van der Ploeg & Scheepers, 2013; Adamczyk & Pitt, 2009). In dit project worden vier vragen samengevoegd die samen de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit kunnen meten. Deze vier vragen meten allen iets over de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Door deze vragen samen te nemen, kan er een beter beeld geschetst worden van de mate van acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit van respondenten dan wanneer er maar één vraag meegenomen wordt in de analyse. Daarnaast wordt in dit project data gebruikt uit het jaar 2018. Hierdoor kunnen er recente bevindingen worden gedaan. Ook wordt in dit project de sociale norm, de invloed van religie op de sociale norm en de invloed die religie en sociale norm op attitudes en gedrag hebben besproken, waar eerdere onderzoeken vooral één van deze aspecten bespraken (Schulte & Battle, 2004; Olson et al., 2006).

In deze studie zal vooral de sociale norm rondom homoseksualiteit behandeld worden. Dit wordt vervolgens kort in relatie gebracht met de contacttheorie van Allport (1954) om uiteindelijk een algemene hypothese op te stellen over de relatie tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Om iets dieper in te gaan op de materie zal er bij de analyse nog gekeken worden naar het verschil tussen niet gelovige respondenten en verschillende andere religies. Zo kan er bijvoorbeeld gekeken worden of niet gelovige respondenten verschillen van protestanten.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt in deze studie gebruik gemaakt van data van de GSS, 'The Generalized Social Survey', uit het jaar 2018. Dit project van de Universiteit van Chicago doet sinds 1972 onderzoek door middel van het afnemen van vragenlijsten. Aan de hand van verschillende variabelen uit deze vragenlijsten kan er een analyse gedaan worden waardoor de onderzoeksvraag van dit project beantwoord kan worden. Denk hierbij aan vragen over de religie van een persoon, acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, maar ook aan vragen als leeftijd, opleidingsniveau en geslacht. Verwacht wordt dat religieuze respondenten minder tolerant zijn tegenover homoseksualiteit en dus minder acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit. Daarnaast verwacht ik ook dat er nog verschil aangewezen kan worden tussen religies.

Dit Bachelorproject beslaat na deze inleiding nog 4 hoofdstukken. In het tweede hoofdstuk zal het theoretisch kader aan bod komen. Door middel van relevante literatuur zullen belangrijke theoretische inzichten uiteen worden gezet. De sociale norm staat hierin centraal. Daarnaast wordt weergegeven hoe religie hier een invloed op heeft en hoe de sociale norm en religie invloed hebben op attitudes en gedragingen van individuen. Op basis van deze informatie en eerdere onderzoeken wordt er een hypothese opgesteld, passend bij de onderzoeksvraag. In hoofdstuk 3 staat de gebruikte data beschreven, de operationalisering van alle variabelen en worden beschrijvende statistieken getoond. Hoofdstuk 4 geeft zicht op de gevonden resultaten. In het vijfde hoofdstuk wordt deze Bachelorscriptie afgesloten met een conclusie en reflectie waarbij ook nieuwe suggesties gedaan zullen worden voor vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader van dit project besproken. Aan de hand van sociale norm wordt een hypothese gesteld die later worden getoetst aan de hand van de data.

2.1 Sociale norm (en waarden)

Binnen een samenleving bestaan er verschillende opvattingen, attitudes en sociale normen die bijdragen aan het beeld rondom homoseksualiteit. De culturele aspecten hiervan kunnen gezien worden als aspecten die de mens heeft verworven in de loop der tijd en hoe deze veranderd zijn (Dewaele, 2008). In de verschillende opvattingen die men heeft over homoseksualiteit spelen waarden, normen en verwachtingen een grote rol. Waarden gaan over het juiste en onjuiste en opvattingen daarover, normen beschrijven wat hoort en wat niet hoort en verwachtingen beschrijven opvattingen over wat gebeuren zal. In het artikel van Oreg en Katz-Gerro (2006) worden waarden gedefinieerd als een term waarmee een individu een object kan aanduiden dat hij of zij boven een ander object stelt. Dit wordt gedaan omdat het ene object 'beter' is dan het andere (Oreg & Katz-Gerro, 2006). Een goede norm is bijvoorbeeld het netjes wachten in een rij tot je aan de beurt bent. De waarde die hierbij hoort is geduld. Aan de hand van sociale normen, waarden en opvattingen, kan een beeld geschetst worden over de opvattingen binnen de maatschappij ten opzichte van homoseksualiteit.

De houding die men vaak heeft tegenover homoseksuelen wordt omschreven als schijntolerantie, ook wel een ambivalente houding (Dewaele, 2009). Dit houdt in dat men vindt dat homoseksuelen in principe alles mogen doen en zeggen wat zij willen, zolang zij zich daarnaast gewoon conformeren aan de algemeen geaccepteerde norm die geldt binnen een

samenleving. Deze norm wordt vastgesteld door de heteroseksuelen in de samenleving. Wat we tegenwoordig veel zien is dat heteroseksuelen wel zeggen dat ze vinden dat homoseksuelen gelijke rechten moeten krijgen, terwijl hun daden hier niet op aansluiten. Zo blijkt uit eerder onderzoek dat in landen in Oost-Europa, zoals Polen en Roemenië, een sterke culturele oppositie is tegen homoseksuele rechten. In de meeste West-Europese landen, daarentegen, hebben homo's en lesbiennes dezelfde rechten als heteroseksuele individuen (Van den Akker et al., 2013).

In heteronormativiteit vindt de schijntolerantie zijn oorsprong. Heteronormativiteit stelt dat heteroseksualiteit het 'normale' is en de norm binnen een samenleving (Jackson, 2006). In de dominante cultuur wordt heteroseksualiteit tot een privilege gemaakt door instituties, praktijken en attitudes. Hieronder valt de heteroseksuele assumptie dat iedereen heteroseksueel is tenzij het tegendeel bewezen wordt (Dewaele, 2009). Deze assumptie kan in stand gehouden worden door het feit dat homoseksualiteit onzichtbaar is in de samenleving. Jongeren voelen in de samenleving een soort druk om te daten met eenieder van het andere geslacht, wat het gevolg is van heteronormativiteit. Aspecten van homoseksualiteit die te veel afwijken van de geaccepteerde sociale norm in de samenleving worden hier niet geaccepteerd.

2.2 Sociale norm (en waarden) en religie

Uit vele eerdere onderzoeken blijkt dat religie een belangrijke predictor is voor de normen en waarden die men heeft tegenover homoseksualiteit. Daarom is het belangrijk om dieper in te gaan op de rol religie heeft op sociale normen ten opzichte van homoseksualiteit. Jaren geleden was de rol van religie op sociale normen ten opzichte van homoseksualiteit nog meer aanwezig dan dat deze nu is (Jansen, 2003). Dit was vooral zichtbaar bij de christenen en moslims. Deze gemeenschappen lieten dit sterk zien in de praktijk, vooral in hun manier van opvoeden. Binnen de opvoeding hadden vooral negatieve attitudes de overhand (Jansen, 2003). Ook de greep van de kerk op het dagelijks leven had hier een grote invloed op. In de jaren 50 was deze namelijk vele malen groter dan dat deze tegenwoordig is. Destijds was de sociale norm binnen deze religies dat men gericht was op het beheersen van eenieders seksuele lusten. Homoseksualiteit behoorde daar al zeker niet toe (Jansen, 2003).

In dit project wordt de samenhang onderzocht tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, maar wat is religie eigenlijk? Donahue en Nielsen (2005) definiëren religie als volgt: *'Gevoelens, daden en ervaringen van een individu, die in relatie staan tot alles wat zij als het goddelijke mogen beschouwen'*. Daarnaast kan religie ook gezien

worden als sociaal fenomeen. Een voorbeeld hiervan is dat de Islam stelt dat hard werken zal zorgen voor een plek in de hemel, na overlijden (Donahue & Nielsen, 2005).

Elke religie biedt normen en waarden die men handvaten aanbieden over hoe men kan, maar soms ook moet handelen in het dagelijks leven (Adamzyck & Pitt, 2009). Normen en waarden binnen een religie scheppen een gedeeld beeld binnen een groep over wat goed en wat slecht is. Naast normen en waarden op individueel niveau, die betrekking hebben op de leidraad van het leven van de mens, bestaan er ook normen en waarden op cultureel niveau. Cultuur speelt naast religie namelijk ook belangrijke rol in de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit (Oreg & Katz-Gerro, 2006). Cultuur wordt gezien als een vereniging van meningen, geloven, normen en waarden die individuen hebben binnen een samenleving. Deze normen en waarden van een cultuur vertegenwoordigen de principes van een samenleving. Principes leveren op haar beurt weer een bijdrage aan attitudes, het geloof en gedrag van een individu (Oreg & Katz-Gerro, 2006).

In de meeste religies blijkt gedrag dat geassocieerd wordt met homoseksualiteit, te beschouwen is als onnatuurlijk of 'niet van god'. Religieuze individuen vinden homoseksualiteit een bedreiging tegen de traditionele familie (Kuntz et al., 2014). In bijvoorbeeld moslimlanden heeft een tijd de doodstraf gestaan op homoseksualiteit. In Saoedi-Arabië is dit nog steeds het geval. (Adamzyck & Pitt, 2009). Een religieuze context die meer negativiteit uitstraalt tegenover homoseksualiteit, kan zijn doorwerking hebben in instituties, wetten, familiestructuren en sociale normen en waarden. Deze doorwerking van religie focust zich dan op attitudes op nationaal niveau, in plaats van attitudes op individueel niveau. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat ook individuen die niet gelovig zijn beïnvloed kunnen worden door de religie die de overhand neemt in het land waar een individu woont (Adamzyck & Felson, 2006; Moore & Vanneman, 2003). Uit bovengenoemd onderzoek blijkt dat individuen die in meer religieuze regio's van Amerika wonen, meer conservatieve attitudes hebben ten opzichte van homoseksualiteit, ondanks het feit dat deze individuen zelf niet gelovig zijn.

Donahue en Nielsen (2005) stellen in hun onderzoek dat religieuze groepen een mentaliteit hebben die uitgaat van het 'wij versus zij'. Personen die een religie aanhangen zouden meer vooroordelen hebben tegenover mensen die niet bij hen horen en bedreigend zijn voor hun groep. Wanneer een individu een religie aanhangt die negatieve uitingen heeft tegenover homoseksualiteit, zal een individu deze normen en waarden binnen de religie overnemen, wat resulteert in een persoonlijke overtuiging die in strijd is met homoseksualiteit (Donahue & Nielsen, 2005).

Om dit verder uit te werken wordt ingegaan op het artikel van Cochran en Beeghley (1991). Zij stellen dat het gedrag en attitudes van individuen gevormd worden door de groep waarin hij of zij participeert. Individuen participeren in een groep om gedragingen uit het verleden te evalueren en om richting te geven aan toekomstige gedragingen. Binnen een religie kunnen waarden, normen en attitudes een positieve of negatieve associatie opwekken bij een bepaald object. De attitude van een individu over een object wordt gevormd door de normen en waarden die gelden binnen een religie (Fishbein, 1963). Om normen en waarden over te nemen binnen een groep, en dus binnen een religie, moet voldaan worden aan drie criteria. Ten eerste moet een individu zich kunnen vergelijken met andere individuen binnen deze groep en moet er een gevoel van gelijke status zijn, voordat zij normen en waarden over zullen nemen (Cochran & Beeghley, 1991). Ten tweede stelt Rossi (1968) dat individuen eerder in contact gekomen moeten zijn met de normen en waarden binnen een groep. Als laatste criterium wordt gesteld dat langdurig contact tussen individuen binnen een groep de overdracht van normen en waarden versterkt. Het is namelijk van belang dat andere individuen om een individu heen dezelfde normen en waarden delen (Cochran & Beeghley, 1991). Vele religies voldoen aan deze criteria. Binnen een religie ziet men vaak individuen uit dezelfde sociale klasse of met bijvoorbeeld dezelfde klederdracht. Hierdoor is er een gevoel van gelijke status. Ook zijn individuen vaak opgevoed binnen een bepaalde religie waardoor zij georiënteerd zijn met de normen en waarden binnen deze groep. Daarnaast ontmoeten groepsleden binnen een religie elkaar bij religieuze evenementen, wat zorgt voor langdurig contact.

Eerder onderzoek van Jäckle en Wenzelburger (2015) kijkt naar drie aspecten binnen religie en vindt een link met de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Ten eerste vinden zij dat religieuze geschriften vaker negatief schrijven over homoseksualiteit. In die geschriften staat vaak een verbod op homoseksualiteit. Ten tweede tonen zij aan dat religieuze leiders een invloed hebben op hun volgers, door middel van de manier waarop zij tegen homoseksualiteit aankijken en hoe zij hierover spreken. Als laatste kijken zij naar de mate waarin aan de ene kant fundamentalisten (binnen een religie) actief zijn, en aan de andere kant liberalen actief zijn. Nadat zij deze drie aspecten samen hebben genomen en getoetst hebben op verschillende religies krijgen zij duidelijke resultaten. Zij vinden dat de volgende religies het minst tolerant zijn ten opzichte van homoseksualiteit, respectievelijk: de islam, het katholicisme, protestantisme, hindoeïsme, boeddhisme en atheïsme (Jäckle & Wenzelburger, 2015).

Sociale norm (en waarden), religie, attitude en gedrag

De invloed van religie op attitudes en gedrag wordt voornamelijk veroorzaakt door normen en waarden die verspreid worden door sociale interacties tussen groepsleden (Harris & Mills, 1985). Sociale normen en waarden die invloed hebben op het gedrag van eenieder worden overgedragen via verschillende sociale instituties. Een van die instituties is religie (Fontaine, Duriez, Luyten, Corveleyn & Hutsebaut, 2005).

Sociale normen kunnen begrepen worden als regels die een patroon van denken beschrijven (Pereira, Monteiro & Camino, 2009). Hiernaast beschrijven sociale normen ook het gedrag van de mens. Deze impliciete of expliciete regels voorschrijven attitudes en sociaal gedrag. Sterkere attitudes voorspellen vaker gedrag dan zwakkere attitudes (Armitage & Chrtsian, 2003). Attitudes en gedrag worden weer gestructureerd via de sociale normen en waarden van een individu. De geloofsovertuigingen van een individu worden gebaseerd op de sociale normen van de groep waarmee hij of zij zich identificeert. Individuele normen zijn dan ook een weerspiegeling van de normen van de groep waartoe een individu behoort. Religieuze normen en waarden zijn de bron voor individuen over dat wat niet toegestaan is binnen een groep (Pereira et al., 2009). Hierbij speelt de leer van de religie een belangrijke rol in de attitudes, waarden en keuzes die een individu maakt (Thornton & Camburn, 1989). De mate waarin religie individuele attitudes beïnvloedt hangt af van zowel de specifieke documenten en doctrines, als de integratie van een individu binnen religieuze grondwetten.

Uit eerder onderzoek blijkt dat racisme (gedraging) eerder gevormd wordt door culturele en religieuze sociale normen dan door de persoonlijkheid van een individu (Pereira et al., 2009). Een sociale norm kan sociaal gedrag aantasten door middel van drie processen. De eerste hiervan is acceptatie. Dit gebeurt wanneer een individu de norm, die heerst in de groep waarmee hij of zij zich identificeert, accepteert om zo geaccepteerd te worden door anderen uit de groep. Ten tweede door identificatie. Er is sprake van identificatie wanneer een individu attitudes en gedragingen overneemt die geaccepteerd zijn binnen de groep, om zo een betere relatie met groepsleden op te bouwen. Als laatste spreken we van internalisatie wanneer een individu intrinsieke waarde hecht aan een sociale norm (Pereira et al., 2009). Wanneer een of meer van bovenstaande processen plaatsvindt, worden gedragingen en attitudes aangetast door de sociale norm die er heerst in een groep. Met andere woorden: de sociale norm heeft dan een invloed op een individu waardoor er vanuit de sociale norm attitudes ontstaan en naar gehandeld wordt.

Terry, Hogg en Blackwood, Augoustinos en Reynolds (2001) tonen aan dat individuen groepsnormen overnemen omdat zij verlangen naar een gevoel van acceptatie en betrokkenheid binnen de groep waartoe zij behoren. Echter stellen zij wel dat het effect van sociale groepsnormen op attitudes en gedragingen verschilt voor de volgende variabelen: de status van een individu binnen de groep en de mate van identificatie met de groep. De 'theory of planned behavior' stelt dat de intenties een predictor van gedrag zijn. Deze intenties worden weer aangedreven door de mate waarin een individu vasthoudt aan een bepaalde attitude ten opzichte van het gedrag, de perceptie die een individu heeft over de sociale norm omtrent gedrag en de mate waarin een individu zelf, controle heeft over gedrag. In onderzoek naar het recyclen van afval blijkt dat attitudes ten opzichte van recyclen direct effect hebben op de intentie om te recyclen (Oreg & Katz-Gerro, 2006). De intentie om te recyclen heeft op haar beurt direct effect op het gedrag, namelijk: recyclen. Ook voor het effect van de sociale norm rondom recyclen op het recyclen werd een significant effect gevonden. Daarnaast vond deze studie steun voor de directe relatie tussen geloofsovertuiging en gedragingen (Oreg & Katz-Gerro, 2006).

Uit onderzoek van Haider-Markel en Joslyn (2008) blijkt dat mensen die een religie aanhangen vaker worden blootgesteld aan de sociale normen en waarden van de religie die zij aanhangen en hechten ook meer waarde aan deze normen en waarden dan niet-religieuze mensen. Religieuze mensen gaan ook vaker naar religieuze activiteiten waardoor zij vaker blootgesteld worden aan de normen en waarden van de religie.

Ook uit andere onderzoeken blijkt dat religiositeit een belangrijk mechanisme is wanneer er wordt gekeken naar de relatie tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Uit eerdere onderzoeken blijkt namelijk dat individuen die vaker religieuze evenement bijwonen en vaker contact hebben met groepsleden een minder tolerante houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit (Schulte & Battle, 2004; Olson et al., 2006; Van den Akker et al., 2012). Deze bevindingen worden ondersteund door de contacttheorie van Allport (1954).

Allport stelt dat contact leidt tot een vermindering van vooroordelen. Binnen deze theorie worden vier condities gesteld waaronder het effect van contact het grootst zou zijn, namelijk: gelijke status binnen een situatie, het hebben van gemeenschappelijke doelen, samenwerking tussen verschillende groepen en toezicht en ondersteuning door autoriteiten (Allport, 1954). Pettigrew (1998) voegde hier nog een vijfde conditie aan toe: potentie voor een vriendschap.

Individueel gedrag wordt beïnvloed door attitudes. Deze attitudes worden op hun beurt weer beïnvloed door normen en waarden, die onder andere gevormd worden door religie. De

meeste religies hebben een negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit. Deze houding wordt voor groepsleden van een bepaalde religie de sociale norm waarna zij zich zullen conformeren als zij voldoen aan de drie criteria. Wanneer men aan een van deze criteria voldoet zal men de sociale norm (en waarden) van een groep overnemen en hiernaar gaan handelen. Hierdoor verwacht ik dat individuen die geen geloof aanhangen en niet gelovig zijn, een minder negatieve houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan individuen die wel een geloof aanhangen en gelovig zijn. De hypothese die getoetst zal worden in dit project luidt als volgt: *‘Hypothese 1: Individuen die gelovig zijn hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan individuen die niet gelovig zijn.’*

In het volgende hoofdstuk zal de conceptualisatie van alle variabelen plaatsvinden. Dit is nodig om een goede analyse uit te kunnen voeren. Aan de hand van de analyse zal bovenstaande hypothese getoetst worden.

3. Data en methodologie

3.1 Data

In dit project zal gebruik worden gemaakt van data uit de General Social Survey (GSS). Dit project van de Universiteit van Chicago doet sinds 1972 onderzoek door middel van het afnemen van vragenlijsten. Deze vragenlijsten zijn afgenomen bij gerandomiseerde gezinnen in de Verenigde Staten. Elk huishouden heeft hierbij een eerlijke en gelijke kans gehad om gevraagd te worden en deel te nemen aan het onderzoek. Alleen volwassenen vanaf 18 jaar kunnen deze vragenlijsten invullen.

Deze data zal gebruikt worden om de hypothese te toetsen en daarmee de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden.

Al meer dan 40 jaar bestudeert de GSS de groeiende complexiteit binnen de Amerikaanse samenleving. Aan de hand van persoonlijke interviews proberen onderzoekers van deze dataset niet alleen veranderingen in sociale karakteristieken, maar ook veranderingen in sociale attitudes in beeld te krijgen. De Universiteit van Chicago verzamelt data in Amerika rondom trends, maar ook constanten, om gedrag en attitudes te verklaren en te kunnen begrijpen. De GSS bevat een aantal standaard demografische vragen die elk jaar terug keren. Daarnaast nemen zij ook een aantal variabelen op van bijzondere onderwerpen. Dit kunnen vragen zijn over bijvoorbeeld moraliteit, criminaliteit, sociale mobiliteit en stress.

Om de eerdergenoemde onderzoeksvraag te toetsen wordt gebruik gemaakt van een bestaande dataset van de GSS. Deze dataset is afkomstig uit het jaar 2018 en is dus erg recent,

wat interessant is voor de resultaten. Dit ten opzichte van onderzoeken die gebruik maken van oudere datasets. Deze dataset telt in totaal 2348 respondenten. Uiteindelijk worden er echter maar 705 respondenten meegenomen in de lineaire regressieanalyse. Deze respondenten hebben op alle vragen die meegenomen worden in de analyse een geldig antwoord gegeven. Respondenten die op één of meerdere vragen een ongeldig antwoord hebben gegeven zijn als ontbrekend geteld en worden verder niet meegenomen. Dit wordt gedaan om de relatie tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit in kaart te brengen. Het is namelijk van belang om te weten wat voor religie een respondent heeft en wat deze respondent scoort op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Het is daarbij niet van belang om te weten of een respondent een ongeldig antwoord heeft gegeven. Aan de ene kant is het verwijderen van ontbrekende waarden goed voor de resultaten omdat er nu alleen respondenten meegenomen worden die geldige antwoorden hebben gegeven op alle vragen. Hierdoor wordt er precies gemeten wat er ook gemeten moet worden, wat ten goede komt voor de betrouwbaarheid. Aan de andere kant kunnen ontbrekende waarden er ook voor zorgen dat er een bias ontstaat en dat de resultaten minder efficiënt zijn omdat een gedeelte van de data niet is gebruikt (Donders, Van der Heijden, Stijnen & Moons, 2006). Dit zou vooral een probleem zijn wanneer het aantal respondenten erg klein wordt, dat is hier niet het geval.

3.2 Afhankelijke variabele

Binnen de onderzoeksvraag die beantwoord wordt in dit project is ‘acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit’ de afhankelijke variabele. In deze dataset zijn verschillende vragen opgenomen die iets meten over homoseksualiteit en de acceptatie daarvan. Om een zo goed en duidelijk mogelijk beeld te krijgen over de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit is ervoor gekozen om vier vragen met betrekking tot homoseksualiteit samen te nemen en hier een nieuwe variabele van te maken. Ten eerste stelt de variabele ‘*HOMOSEX*’ de volgende vraag: ‘*Zijn homoseksuele relaties fout?*’ (1 = altijd fout, 2 = meestal fout, 3 = soms fout, 4 = bijna nooit fout, 5 = nooit fout). Ten tweede stelt de variabele ‘*HOMOSEXI*’ de volgende vraag: ‘*Is homoseksuele seks fout?*’ (1 = altijd fout, 2 = meestal fout, 3 = soms fout, 4 = bijna nooit fout, 5 = nooit fout). De antwoordcategorieën van beide vragen staan dezelfde kant op. Met andere woorden; hoe hoger een respondent scoort op een van deze variabelen, hoe meer acceptatie deze persoon heeft ten opzichte van homoseksualiteit. Ten derde stelt de variabele ‘*MARHOMO*’ de volgende stelling ter discussie: ‘*Homoseksuelen hebben het recht om te trouwen*’ (1 = helemaal mee eens, 2 = mee eens, 3 = neutraal, 4 = niet mee eens, 5 = helemaal niet mee eens). Wat men hier kan zien is dat deze antwoordmogelijkheden in een andere richting

staan dan de eerste twee variabele die acceptatie van homoseksualiteit meten. Daarom is de variabele *MARHOMO* gehercodeerd naar de variabele '*HOMOAMAR*'. De antwoordcategorieën zijn binnen de nieuwe variabele omgedraaid (1 = helemaal niet mee eens, 2 = niet mee eens, 3 = neutraal, 4 = mee eens, 5 = helemaal mee eens). Zo geldt nu ook voor deze variabele, hoe hoger de score op HOMOMAR, hoe meer acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Als laatste is de variabele '*SPKHOMO*' meegenomen in de analyse. Deze variabele stelt de volgende stelling ter discussie: '*Homoseksuelen hebben recht van spreken* (1 = mee eens, 2 = niet mee eens). Ook deze laatste variabele staat, gekeken naar de richting van de antwoordmogelijkheden, niet goed. Deze laatste variabele wordt daarom gehercodeerd naar de nieuwe variabele HOMOSPK (1= niet mee eens, 2 = mee eens).

Nu de nodige variabelen gehercodeerd zijn, wijzen alle antwoordcategorieën dezelfde richting op en zouden bovenstaande vier variabelen tezamen hetzelfde moeten meten. Om dit te testen is er een Cronbach's Alpha toets uitgevoerd voor de deze variabelen. Door middel van een Cronbach's Alpha toets wordt er getest of verschillende variabelen wel degelijk bij elkaar genomen kunnen worden en of deze dus hetzelfde concept meten. Uit deze test komt een Cronbach's Alpha van ,85. Een Cronbach's Alpha met een waarde tussen de ,80 en ,90 is erg goed (Gliem & Gliem, 2003). Dit betekent dat bovenstaande vier variabelen samengenomen kunnen worden. Deze vormen samen uiteindelijk de nieuwe variabele '*HOMO_acceptatie*'. De vier variabelen zijn bij elkaar opgeteld en vervolgens gedeeld door vier waardoor er een gemiddelde is ontstaan.

3.3 Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in dit project is religie. Deze variabele heeft de naam RELIG in de dataset. Om deze vraag te conceptualiseren stelt deze variabele de volgende vraag: '*Wat is uw religie?* (1= protestants, 2 =katholiek, 3 = joods, 4 = geen religie, 5 = anders, 6 = boeddhisme, 7 = hindoeïsme, 9 = islam, 10 = orthodox, 11 = christelijk). Zowel katholieken als protestanten vallen onder het Christendom. Alle drie de groepen geloven in God en worden ook wel de aanhangers van Jezus genoemd. De Bijbel is het geschrift wat hier centraal staat. Protestanten geloven het sterkst dat homoseksualiteit immoreel is (Van den Akker et al., 2012). Joden geloven in maar één God; Jahweh. Daarnaast lezen zij uit de Thora, die verschillende aspecten van het leven beschrijft. Hierin wordt onder andere besproken dat seks met iemand van hetzelfde geslacht fout is (Van den Akker et al., 2012). De Islam is gesticht door Mohammed, teksten zijn verzameld in de Koran. De vijf zuilen nemen een centrale plek in binnen de Islam. Volgens de Islam is homoseksualiteit strikt verboden (Van den Akker et al., 2012). Het

Boeddhisme en Hindoeïsme zijn meer een verzamelnaam van verschillende tradities en geloven. Daarom kennen deze religies meerdere goden.

Omdat er in dit project een hypothese wordt gesteld aan de hand van wel en niet-gelovigen wordt deze variabelen gehercodeerd naar een dummy-variabele genaamd RELIG. Dit betekent dat de nieuwe variabele GELOVIG zal bestaan uit twee waarden (1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10 & 11 = Gelovig & 4 = Niet gelovig). Ook aan ‘gelovig’ en ‘niet-gelovig’ zijn vervolgens waarden gegeven (0 = niet-gelovig, 1 = wel-gelovig).

Later in de analyse wordt iets meer diepgang gezocht met betrekking tot de verschillende religies. Zo zal in de tweede regressie een analyse uitgevoerd worden waarbij er gekeken zal worden naar het onderlinge verschil tussen verschillende religies. Hiervoor is voor elke religie apart een dummy variabele gemaakt, ook voor ‘geen religie’ en ‘anders’, zodat deze met elkaar vergeleken kunnen worden. ‘Anders’ vormt de groep respondenten die wel geloven maar waarvan hun religie niet tot de antwoordmogelijkheden behoort. ‘Geen religie’ wordt hierbij als referentiegroep gezien.

3.4 Controlevariabelen

In dit project worden ook controlevariabelen meegenomen in de lineaire regressieanalyse. Dit zijn variabelen waar niet de focus op wordt gelegd maar die wel een invloed kunnen hebben op zowel de afhankelijke als de onafhankelijke variabele. Door het toevoegen van een dergelijke controlevariabele is de toets betrouwbaarder en het onderzoek meer accuraat.

De eerste controlevariabele waarvoor gekozen is in dit project is geslacht. Dit is een veel voorkomende controlevariabele. Het zou kunnen dat vrouwen over het algemeen minder moeite hebben met homoseksuele relaties en daardoor meer acceptatie ervaren ten opzichte van homoseksualiteit dan mannen. Het is daarom goed om te controleren voor geslacht. Uit eerder onderzoek is ook gebleken dat heteroseksuele mannen over het algemeen een meer negatieve houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan heteroseksuele vrouwen (Kerns & Fine, 1994). In de dataset van de GSS wordt deze variabele ‘SEX’ genoemd (1 = Man, 2 = Vrouw). Deze variabele is gehercodeerd en heeft ook meteen een nieuwe naam gekregen: ‘GESLACHT’ (0 = Man, 1 = Vrouw).

De tweede controlevariabele die meegenomen zal worden is leeftijd en wordt in de dataset aangeduid met ‘AGE’. Deze variabele hoeft niet meer gehercodeerd te worden en heeft daarom alleen de Nederlandse benaming ‘LEEFTIJD’ gekregen. De oudere generatie blijkt minder acceptierend te zijn ten opzichte van homoseksualiteit dan de jongere generatie (Kern & Fine, 1994).

Ten slotte zal er gekeken worden of het opleidingsniveau van een respondenten nog invloed kan hebben op samenhang tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Deze controlevariabele heeft de naam '*DEGREE*' in de dataset (0 = LT High School, 1 = High School, 2 = Junior College, 3 = Bachelor, 4 = Graduate). Deze variabele is niet gehercodeerd naar een dummy-variabele tot 'laag', 'midden' en 'hoog' opgeleid. Er is gekozen om deze variabele in de originele staat te behouden. Dit omdat de ruimtes tussen de verschillende opleidingen niet allemaal gelijk zijn en dit anders lastig te interpreteren valt wanneer er maar drie waarden zijn.

Ohlander, Batalova en Treas (2005) tonen in hun onderzoek aan dat hoger opgeleiden respondenten minder negatieve opvatting hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan lager opgeleiden.

3.5 Beschrijvende statistieken

HOMO_acceptatie loopt op van waarde 1,00 tot en met waarde 3,75. Zoals eerder uitgelegd in de methoden is dit een samengevoegde variabele. Hierbij betekent 1,00 dat een respondenten weinig acceptatie heeft ten opzichte van homoseksualiteit. Hoe hoger deze waarde en hoe dichter bij 3,75, hoe meer acceptatie een respondent ten opzichte van homoseksualiteit heeft. Een gemiddelde van 2,799 toont aan dat er over het algemeen een positievere houding is ten opzichte van homoseksualiteit.

GELOVIG is een dummy-variabelen met de waarden 0,00 en 1,00. Hierbij is een respondent die 0,00 scoort op deze variabele niet gelovig en een respondent die 1,00 scoort wel gelovig. Met een proportie van 0,762 kan aangetoond worden dat 76,2% van de respondenten gelovig zijn tegenover 23,8% niet-gelovige respondenten. Wat men ook kan zien in de beschrijvende statistieken is dat de Protestanten en Katholieken het sterkst vertegenwoordigd zijn in deze dataset

GESLACHT is ook weer een variabele die zich kenmerkt met de waarden 0,00 en 1,00. Alle mannelijke respondenten krijgen hier de waarden 0,00 waar de vrouwelijke respondenten de waarden 1,00 krijgen. Met een proportie van 0,558 zijn er net iets meer mannen dan vrouwen meegenomen in deze analyse, 55,8%.

LEEFTIJD heeft in dit project de meeste waarden als variabele. Zoals men in tabel 1 kan zien is het minimum, en dus de jongste respondenten, 18 jaar oud. De oudste respondent telt 99 jaren. De respondenten in de sample hebben een gemiddelde leeftijd van 49 jaar.

OPLEIDING kent vier waarden. Een respondenten met de laagst behaalde opleiding krijgt de waarde ,00 en een respondent met de hoogst behaalde opleiding krijgt de waarde 4,00.

De gemiddelde opleiding onder de respondenten is 1,674. Over dit gemiddelde valt niet veel te zeggen omdat de tussenliggende waarden niet even groot zijn. De stap van 0 naar 1, van LT High School naar High School, is niet even groot als de stap van 1 naar 2, van High School naar Junior College. Omdat de stappen tussen de waarden niet even groot zijn kan er geen duidelijke uitspraak gedaan worden over het gemiddelde van 1,674.

3.6 Analytische strategie

In dit project zijn twee verschillende modellen geconstrueerd in een lineaire regressieanalyse, om zo de eerdergenoemde hypothese te toetsen. In het eerste model, dat hypothese 1 toetst, is de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit (HOMO_acceptatie) de afhankelijke variabele en is het wel of niet gelovig zijn (GELOVIG) de onafhankelijke variabele. In het tweede model van deze regressieanalyse worden leeftijd (LEEFTIJD), geslacht (GESLACHT) en opleiding (OPLEIDING) toegevoegd als controlevariabelen.

Er zal in dit project maar één hypothese getoetst worden. Om toch meer de diepte in te gaan zal er een tweede regressieanalyse uitgevoerd worden om te kijken of niet-gelovigen in hun opvattingen verschillen van religieuze mensen. Ook hier worden in het model dezelfde vier controlevariabelen toegevoegd.

Voor er begonnen kan worden aan de analyse dienen de variabelen getoetst te worden voor vijf assumpties, namelijk: multicollineariteit, outliers, normaliteit, misspecificatie van de functionele norm en homoscedasticiteit. In deze Bachelorscriptie wordt gecontroleerd voor drie van deze assumpties. Multicollineariteit wil zeggen dat meerdere variabelen erg sterk met elkaar gecorreleerd zijn waardoor minstens een van hen op basis van het model voorspeld zou kunnen worden. De vuistregel is dat de VIF's niet groter dan 10 mogen zijn (Schroeder, Lander & Levine-Silverman, 1990). Alle VIF's zijn in dit geval lager dan 10. In de bijlage ziet men nog een correlatietabel. Hieruit blijkt dat de correlaties niet te hoog zijn.

Om de assumptie van normaliteit te testen wordt er gekeken naar de normaalverdeeldheid, aan de hand van histogrammen. De afhankelijke variabele in deze dataset is normaal verdeeld. Outliers zijn waarden die ver buiten het bereik liggen ten opzichte van de andere waarden. Deze extreme waarden worden ook wel uitschieters genoemd. Door middel van de Z-score kan men testen of er sprake is van outliers, wanneer deze buiten een range van -3 en 3 liggen. Er zijn in deze dataset een aantal uitschieters maar deze worden niet zomaar weggehaald omdat dit voor een bias kan zorgen. Cook's afstand voert een extra controle uit voor deze uitschieters. Hieruit blijkt dat de waarden geen invloed hebben op de lineaire regressieanalyse (Cook & Weisberg, 1982).

Tabel 1. Beschrijvende statistieken van gebruikte variabelen

	Minimum	Maximum	Gemiddelde/ Proportie	Standaarddeviatie	N (Valide)
HOMO_acceptatie	1,00	3,75	2,799	1,032	705
GELOVIG	0,00	1,00	0,762	0,426	705
GESLACHT	0,00	1,00	0,558	0,497	705
LEEFTIJD	18,00	99,00	49,223	18,435	705
OPLEIDING	0,00	4,00	1,674	1,201	705
Protestants	0,00	1,00	0,467	0,499	705
Katholiek	0,00	1,00	0,226	0,419	705
Joods	0,00	1,00	0,017	0,129	705
Geen	0,00	1,00	0,238	0,426	705
Anders	0,00	1,00	0,014	0,118	705
Boeddhisme	0,00	1,00	0,004	0,065	705
Hindoeïsme	0,00	1,00	0,003	0,053	705
Islam	0,00	1,00	0,004	0,065	705
Orthodox	0,00	1,00	0,004	0,065	705
Christelijk	0,00	1,00	0,021	0,144	705

4. Resultaten

Uit de eerste lineaire regressieanalyse blijkt dat model 2 significant is en een betere fit heeft om de samenhang te bestuderen tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit (R^2 -change= 0,109; F-change= 31,660; $p < 0,001$). Religie op zich heeft een effect op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Nu kan er gekeken worden naar hoe dit effect er precies uit ziet. Er blijkt een statistisch, negatief, bewijs is voor de samenhang tussen de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit en gelovig zijn ($b = -0,709$, $t = -8,122$, $p < 0,001$). Dit verband is sterk significant. Dit betekent dat respondenten die gelovig zijn minder acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit. Voor elk punt dat een respondenten hoger scoort op GELOVIG, gaat er 0,709 punt af op HOMO_acceptatie. Met andere woorden: hoe hoger de score op GELOVIG, hoe lager de score op HOMO-acceptatie. Dus; respondenten die gelovig zijn hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Met andere woorden: vrouwen hebben meer acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan mannen. Met deze gegevens kan hypothese 1 bevestigd worden.

In tabel 2, model 2, kan men zien dat de controlevariabelen toegevoegd zijn aan de analyse. Gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding blijkt er nog steeds een significant verband te zijn tussen de afhankelijke en onafhankelijk variabele. Daarnaast blijkt dat er nog steeds statistisch, negatief bewijs is voor een samenhang tussen de acceptatie van homoseksualiteit en gelovig zijn, gecontroleerd voor leeftijd, geslacht en opleiding ($b = -0,620$, $t = -7,315$, $p < 0,001$). Ook dit verband is sterk negatief. Dit betekent dat ondanks het toevoegen van de controlevariabelen, gelovig zijn nog steeds een negatief effect heeft op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit.

Uit tabel 2, model 2, blijkt ook dat er voor leeftijd en opleiding statistisch bewijs is dat er een samenhang is tussen de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit en deze twee controlevariabelen. Hoe ouder een respondent, hoe minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit ($b = -0,014$, $t = -7,324$, $p < 0,001$). Daarnaast geldt een positief verband voor opleiding: hoe hoger de opleiding van een respondent, hoe meer acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit ($b = 0,179$, $t = 6,123$, $p < 0,001$). Ook voor de controlevariabele geslacht is een statistisch verband gevonden ($b = 0,186$, $t = 2,615$, $p = 0,009$). Dit verband is significant zwakker dan bovengenoemde verbanden. Dit betekent dat mannen minder acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan mannen.

Tabel 2. Regressiemodel 1 en 2 met afhankelijke variabele HOMO_acceptatie

	Model 1		Model 2	
	B	S.E.	B	S.E.
Constant	3,339***	0,076	3,571***	0,121
GELOVIG	-0,709***	0,087	-0,620***	0,085
LEEFTIJD			-0,014***	0,002
GESLACHT			0,186**	0,071
OPLEIDING			0,179***	0,029
R²	0,086		0,195	
N (Valid)	705		705	

a. Afhankelijke variabele: HOMO_acceptatie

b. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Om dieper in de materie te duiken wordt er in dit project voor gekozen om nog een analyse te doen. Deze lineaire regressieanalyse laat zien of er überhaupt een invloed is van religie op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, en hoe deze verschillende religies hierin verschillen van respondenten zonder religie.

Uit de tweede lineaire regressieanalyse blijkt dat model 4 een betere fit heeft dan model 3 (R^2 -change=0,095; F-change= 30,278; $p < 0,001$). Hieruit blijkt dat er verschillen zitten tussen religies en kan er nu gekeken worden naar wat deze verschillen inhoudelijk zeggen. Wanneer we verder kijken in tabel 3, model 3, blijkt er sterk statistisch, negatief, bewijs te zijn voor het verschil tussen niet gelovige respondenten en protestantse respondenten ($b = -0,965$, $t = -10,808$, $p < 0,001$). Vergeleken met niet gelovige respondenten, hebben protestantse respondenten minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit.

Het verschil tussen niet gelovigen en katholieken laat een negatieve, significante samenhang zien ($b = -0,324$, $t = -3,110$, $p = 0,002$). Ook hier blijkt dat niet gelovige respondenten meer acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan katholieke respondenten.

Hiernaast zijn er nog drie andere religies waarvan bewijs is gevonden voor een statistische negatieve samenhang. Dit geldt voor islam ($b = -1,173$, $t = -2,137$, $p = 0,033$), orthodox ($b = -1,256$, $t = -2,289$, $p = 0,022$) en christenen ($b = -0,539$, $t = -2,124$, $p = 0,034$). Respondenten die islam als religie aanhangen scoren -1,173 lager op de acceptatie ten opzichte van

homoseksualiteit, orthodoxen scoren -1,256 lager en christenen -0,539 lager dan respondenten die geen geloof aanhangen. In alle drie de gevallen hebben niet gelovigen dus meer acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan respondenten die wel geloven.

Uit tabel 3, model 3, blijkt verder dat verschillen tussen niet-gelovige respondenten en de andere religies allen niet significant zijn. Er blijkt dus geen statistisch verband te bestaan.

Gecontroleerd voor de controlevariabelen leeftijd, geslacht en opleiding ziet men in tabel 3, model 4, nog steeds negatief, statistisch bewijs voor de samenhang tussen niet-gelovigen en protestanten ($b=-0,864$, $t=-9,864$, $p<0,001$). Wederom is het verschil tussen niet-gelovigen en katholieken significant en wordt er een negatief verband gevonden ($b=-0,252$, $t=-2,529$, $p=0,012$). Katholieke respondenten hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan niet gelovige respondenten. Daarnaast wordt er statistisch bewijs gevonden voor een verschil tussen niet-gelovigen en respondenten die in de islam geloven ($b=-1,493$, $t=-2,877$, $p=0,004$). Dit geldt ook voor orthodoxe en christelijke respondenten ($b=-1,869$, $t=-2,486$, $p=0,013$), ($b=-0,599$, $t=-2,502$, $p=0,013$). Met andere woorden: orthodoxen en christenen hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan respondenten die niet gelovig zijn. Alle andere religies zijn in tabel 3, model 4, niet significant, er is dus geen statistisch bewijs voor een samenhang tussen deze variabelen en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit.

De controlevariabelen leeftijd en opleiding zijn nog steeds significant in dit model. Voor leeftijd wordt er een sterk statistisch, negatief verband gevonden ($b=-0,013$, $t=-6,750$, $p<0,001$). Hoe ouder de respondent, hoe minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Er wordt daarentegen een positief statistisch verband gevonden voor opleiding ($b=0,180$, $t=6,292$, $p<0,001$). Met andere woorden: respondenten met een hogere opleiding hebben meer acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Alleen voor de controlevariabele geslacht is een zwakker significant verband meer gevonden ($b=0,192$, $t=2,818$, $p=0,005$). Ook hieruit blijkt dat mannelijke respondenten minder acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit dan vrouwelijke respondenten.

Uit bovenstaande resultaten blijkt dus dat er een sterk negatief statistisch verband blijkt te bestaan tussen religieus zijn en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Hiermee wordt de eerdergenoemde hypothese bevestigd.

Tabel 3. Regressiemodel 3 en 4 met afhankelijke variabele HOMO_acceptatie

	Model 3		Model 4	
	B	S.E.	B	S.E.
Constante	3,339***	0,073	3,506***	0,117
Protestants	-0,965***	0,089	-0,864***	0,088
Katholiek	-0,324**	0,104	-0,252*	0,100
Joods	0,182	0,281	0,060	0,271
Anders	0,161	0,307	0,131	0,289
Boeddhisme	0,411	0,549	0,300	0,518
Hindoeïsme	-0,339	0,670	-0,859	0,635
Islam	-1,173*	0,549	-1,286*	0,519
Orthodox	-1,256*	0,549	-1,286*	0,517
Christelijk	-0,539*	0,254	-0,599*	0,240
LEEFTIJD			-0,013***	0,002
GESLACHT			0,192*	0,068
OPLEIDING			0,180***	0,029
R²	0,177		0,272	
N (Valid)	705		705	

a. Afhankelijke variabele: HOMO_acceptatie

b. *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

c. Referentiegroep: Geen religie

5. Conclusie en Discussie

5.1 Conclusie

In dit onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag wat de invloed van religie is op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Er is onderzocht of er een verband bestaat tussen religie en acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van de Generalized Social Survey (GSS, 2018). Deze dataset bevat verschillende databestanden vanaf het jaar 1972. Om resultaten zo recent mogelijk te houden is ervoor gekozen om het databestand uit 2018 te gebruiken om de onderzoeksvraag te onderzoeken. Zoals vermeld in hoofdstuk 3 zijn er veel ontbrekende waarden gerapporteerd in de gebruikte dataset. Dit zou ervoor kunnen zorgen dat

er een bias is ontstaan tijdens dit onderzoek. Dit omdat verschillende mensen niet zijn meegenomen in de dataset die wel deel hebben genomen aan de survey.

De hypothese die er in dit project gesteld wordt luidt als volgt: *'Individuen die gelovig zijn hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit dan individuen die niet gelovig zijn.'* Deze hypothese is getoetst aan de hand van een lineair regressiemodel en wordt bevestigd. Mensen die gelovig zijn, hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Deze verwachting is ook in lijn met de theorie die gebruikt wordt in dit project. Men confirmeert zich aan een sociale norm die gesteld wordt binnen een samenleving. Verschillende religies hebben allen hun eigen kijk op homoseksualiteit en beïnvloeden hierdoor de sociale norm die rondom homoseksualiteit heerst. Individuen die behoren tot een groep conformeren zich aan de sociale norm van de groep waardoor een individu zijn attitudes daarop aanpast. Hierdoor zorgt een negatieve sociale norm rondom homoseksualiteit voor een negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit. We zien in veel religies dat er een negatieve norm heerst rondom homoseksualiteit en dat het vaak niet is toegestaan. Groepsleden, individuen die religieus zijn, nemen deze sociale norm over en hebben daarom minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Wanneer er gecontroleerd wordt voor leeftijd, geslacht en opleidingsniveau blijkt dat er ook dan nog sprake is van een significant, negatief effect.

Om verder de diepte in gedaan zijn niet-gelovigen vergeleken met de verschillende soorten religies die opgenomen zijn in de regressie. Protestanten, katholieken, christen, orthodoxen en respondenten die in de islam geloven verschillen statistisch gezien van respondenten die niet gelovig zijn. Om hier meer informatie over te vergaren zou er in vervolgonderzoek nog dieper ingegaan kunnen worden op de verschillen tussen religies.

Naast het feit dat de hypothese bevestigd wordt zijn er echter wel een aantal limitaties aan dit onderzoek die beter uitgevoerd kunnen worden in vervolgonderzoek.

5.2 Discussie

Dit Bachelproject heeft enkele tekortkomingen. Ten eerste is er geen verschil in tijd onderzocht. Ondanks het feit dat er gebruik is gemaakt van recente data, heeft dit project niets kunnen zeggen over eventuele ontwikkelingen in de tijd. In de introductie werd gezegd dat we in een moderne eeuw leven, waar vrijheid van meningsuiting voorop staat. Verder werd in het theoretisch kader gesproken over de kerk die juist de gemeenschap in de jaren 50 erg in haar greep had. Er zijn veel veranderingen geweest waardoor de samenhang tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit veranderd kan zijn over de tijd. Denk hierbij

bijvoorbeeld aan de kerk die steeds minder gezag heeft en de opkomst van sociale media waardoor iedereen zijn mening met de hele wereld kan delen. Deze veranderingen zouden ervoor gezorgd kunnen hebben dat de acceptatie van homoseksualiteit toegenomen is, ook onder verschillende religies. Ik verwacht dat over de tijd heen, religie een steeds minder grote invloed heeft op de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit en dat de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit in het algemeen zeker gestegen is. Verder onderzoek zou dit uit kunnen wijzen.

In deze dataset zijn alleen respondenten meegenomen die alle vragen geldig hebben beantwoord. Dit betekent dat respondenten die één van de vragen niet hebben beantwoord, of een ongeldig antwoord hebben gegeven, uiteindelijk niet mee worden genomen in de analyses. De vragen uit de GGS, uit het jaar 2018, die gebruikt zijn om de onderzoeksvraag uit dit project te beantwoorden, zijn ingevuld door 2348 respondenten. Uiteindelijk zijn er maar 705 respondenten overgebleven die mee zijn genomen in de analyse. Er is dus een heel aantal respondenten die niet alle vragen geldig hebben beantwoord en daarom uit de dataset zijn gehaald. Het bewust weglaten van een aantal respondenten zou kunnen leiden tot een bias in de dataset. In vervolgonderzoek zou het de betrouwbaarheid en validiteit ten goede brengen om meer respondenten mee te nemen in de analyse.

Zoals u heeft kunnen lezen in de methodologie en resultaten is er gekeken naar hoe niet-gelovige respondenten verschillen van respondenten die een bepaalde religie aanhangen. Hier is voor gekozen omdat de eerste regressie alleen keek naar religieuze respondenten of respondenten zonder religie. Het zou voor vervolgonderzoek erg interessant zijn om ook te kijken naar de verschillen tussen religies. Door dit te toetsen kan er namelijk gekeken worden of bijvoorbeeld christenen statistisch verschillen van protestanten. Er is nu alleen gekeken naar het verschil tussen niet-religieuze respondenten en respondenten met een bepaalde religie. Daarnaast blijkt uit de theorie dat religiositeit ook belangrijke voorspeller is voor de samenhang tussen religie en de acceptatie van homoseksualiteit (Schulte & Battle, 2004; Olson et al., 2006; Van den Akker et al., 2012). Het zou voor vervolgonderzoek dus ook interessant zijn om te bevestigen of dit effect aanwezig is. Hierdoor zou men kunnen bevestigen dat respondenten die vaker naar religieuze evenementen gaan een sterkere negatieve houding hebben ten opzichte van homoseksualiteit.

De data die gebruikt is in dit project is data verkregen in de Verenigde Staten. Dit maakt het lastig om de resultaten te generaliseren naar de Nederlandse bevolking. Uit eerder onderzoek blijkt wel dat de Verenigde Staten minder open staan tegenover homoseksualiteit dan Nederland, we kunnen hier echter geen uitspraken over doen op basis van dit project

(Sherkat, 2002). Er zal meer onderzoek in Nederland gedaan moeten worden naar de relatie tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit om hier een goed en duidelijk beeld over te geven.

Samenvattend heeft dit project inzicht gegeven over het verband tussen religie en de acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit. Door middel van lineaire regressieanalyses is gebleken dat er statisch, negatief bewijs is voor deze samenhang. Met andere woorden: er is een negatieve samenhang tussen religie en de acceptatie ten opzichte homoseksualiteit. Hoe hoger iemand scoort op de variabele 'GELOVIG', hoe minder iemand scoort op de variabele 'HOMO_acceptatie'. Mensen die religieus zijn hebben minder acceptatie ten opzichte van homoseksualiteit, dan mensen die geen religie aanhangen. Om meer over dit onderwerp te weten te komen zal er nog veel vervolgonderzoek gedaan moeten worden om een beter inzicht te krijgen. Wat in ieder geval duidelijk wordt uit dit Bachelorproject, en nog een keer bevestigd wordt na eerdere onderzoeken, is dat er nog steeds groepen zijn binnen een samenleving die een mindere mate van acceptatie hebben ten opzichte van homoseksualiteit hebben. Nog niet iedereen binnen onze samenleving wordt geaccepteerd voor wie hij of zij is, of zou willen zijn.

6. Referenties

- Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion
- Allport, G. W. (1979). *The nature of human prejudice*. New York: Doubleday and Company.
- Armitage, C. J., & Christian, J. (2003). From attitudes to behavior: Basic and applied research on the theory of planned behavior. *Current Psychology*, 22(3), 187-195.
- Artikel 1: Gelijke behandeling en discriminatieverbod. (n.d.). Retrieved May 30, 2019, from https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vi7pkisz82r9/artikel_1_gelijke_behandeling_en
- Boer, D., & Fischer, R. (2013). How and when do personal values guide our attitudes and sociality? Explaining cross-cultural variability in attitude–value linkages. *Psychological bulletin*, 139(5), 1113.
- and cultural context. *Social Science Research*, 38(2), 338-351.
- Cochran, J. K., & Beeghley, L. (1991). The influence of religion on attitudes toward on marital sexuality: A preliminary assessment of reference group theory. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 30(1), 45-62.
- Cook, R. D., & Weisberg, S. (1982). *Residuals and influence in regression*. New York: Chapman and Hall.
- De Graaf, P. M. (2008). Waarden die ertoe doen: De European Values Study in de 21e eeuw.
- De Graaf, P. M., Kalmijn, M., Kraaykamp, G. L. M., & Monden, C. W. (2011). Sociaal-culturele verschillen tussen Turken, Marokkanen en autochtonen: eerste resultaten van de Nederlandse LevensLoopStudie (NELLS).
- Dewaele, A. (2008). *De sociale netwerken van holebi's: over vriendschap en andere bloedbanden* (Doctoral dissertation, Universiteit Antwerpen. Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen).
- Donahue, M. J., & Nielsen, M. E. (2005). Religion, attitudes, and social behavior. *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, 274-291.
- Donders, A. R. T., Van Der Heijden, G. J., Stijnen, T., & Moons, K. G. (2006). A gentle introduction to imputation of missing values. *Journal of clinical epidemiology*, 59(10), 1087-1091.
- Durkheim, E. (1982). The Contribution of Sociology to Psychology and Philosophy (1909). In *The rules of sociological method* (pp. 236-240). Palgrave, London.

- Finke, R., & Adamczyk, A. (2008). Cross-national moral beliefs: The influence of national religious context. *The Sociological Quarterly*, 49(4), 617-652.
- Finlay, B., & Finlay, B., & Walther, C. S. (2003). The relation of religious affiliation, service attendance, and other factors to homophobic attitudes among university students. *Review of Religious Research*, 370-393.
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education.
- Fishbein, M. (1963). An investigation of the relationships between beliefs about an object and the attitude toward that object. *Human relations*, 16(3), 233-239.
- Fontaine, J. R., Duriez, B., Luyten, P., Corveleyn, J., & Hutsebaut, D. (2005). "Consequences of a Multidimensional Approach to Religion for the Relationship Between Religiosity and Value Priorities". *The International Journal for the Psychology of Religion*, 15(2), 123-143.
- Generalized Social Survey. (2018). *Get the data (Dataset)*. Geraadpleegd van <https://gss.norc.org/>
- Guittar, N. A., & Pals, H. (2014). Intersecting gender with race and religiosity: Do unique social categories explain attitudes toward homosexuality? *Current Sociology*, 62(1), 41-62.
- Haider-Markel, D. P., & Joslyn, M. R. (2008). Beliefs About the Origins of Homosexuality and Support For Gay Rights. An Empirical Test of Attribution Theory. *Public Opinion Quarterly*, 72(2), 291-310.
- Hicks, G. R., & Lee, T. T. (2006). Public attitudes toward gays and lesbians: Trends and predictors. *Journal of homosexuality*, 51(2), 57-77.
- Harris, R. J., & Mills, E. W. (1985). Religion, values and attitudes toward abortion. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 137-154.
- Hotse Smit, P. (2017, April 3). Is het nu onveiliger voor homo's op straat? De feiten op een rij. *De Volkskrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/is-het-nu-onveiliger-voor-homo-s-op-straat-de-feiten-op-een-rij~b53797d1/310>.
- Jansen, W. H. M. (2003). Religie, seksualiteit en vrouwen. Een vergelijking tussen islam en christendom.

- Jäckle, S., & Wenzelburger, G. (2015). Religion, religiosity, and the attitudes toward homosexuality—A Kets, W., & Sandroni, A. (2019). A belief-based theory of homophily. *Games and Economic Behavior*, *115*, 410-435.
- Jackson, S. (2006). Interchanges: Gender, sexuality and heterosexuality: The complexity (and limits) of heteronormativity. *Feminist theory*, *7*(1), 105-121.
- Kerns, J. G., & Fine, M. A. (1994). The relation between gender and negative attitudes toward gay men and lesbians: Do gender role attitudes mediate this relation? *Sex Roles*, *31*(5-6), 297-307.
- Keuzenkamp, S., & Kuyper, L. (2013). *Acceptatie van homoseksuelen, biseksuelen en transgenders in Nederland 2013*. Geraadpleeg van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2013/Acceptatie_van_homoseksuelen_biseksuelen_en_transgenders_in_Nederland_2013
- Kuntz, A., Davidov, E., Schwartz, S. H., & Schmidt, P. (2015). Human values, legal regulation, and approval of homosexuality in Europe: A cross-country comparison. *European Journal of Social Psychology*, *45*(1), 120-134.
- Kuyper, L., & Bakker, F. (2006). De houding ten opzichte van homoseksualiteit. *Een Beschrijvende Literatuurstudie*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Moore, L. M., & Vanneman, R. (2003). Context matters: Effects of the proportion of fundamentalists on gender attitudes. *Social Forces*, *82*(1), 115-139.
- Ohlander, J., Batalova, J., & Treas, J. (2005). Explaining educational influences on attitudes toward homosexual relations. *Social Science Research*, *34*(4), 781-799.
- Olson, L. R., Cadge, W., & Harrison, J. T. (2006). Religion and public opinion about same-sex marriage. *Social Science Quarterly*, *87*(2), 340-360.
- Oreg, S., & Katz-Gerro, T. (2006). Predicting proenvironmental behavior cross-nationally: Values, the theory of planned behavior, and value-belief-norm theory. *Environment and behavior*, *38*(4), 462-483.
- Pel, A. (2017, April 8). Op straat aangevallen vanwege hun homoseksualiteit. *Metro*. Geraadpleegd van <https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2017/04/op-straat-aangevallen-vanwege-hun-homoseksualiteit>
- multilevel analysis of 79 countries. *Journal of homosexuality*, *62*(2), 207-241.
- Pereira, A., Monteiro, M. B., & Camino, L. (2009). Social norms and prejudice against homosexuals. *The Spanish journal of psychology*, *12*(2), 576-584.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, *49*(1), 65-85.

- Rossi, A. S. (1968). Contributions to the Theory of Reference Group behavior. *Robert K. Merton, Social Theory and Social Structure, rev. ed. Glencoe, 111.*
- Segerink, & Politie - Landelijke Eenheid (2013). *Anti-homogeweld in Nederland.*
Geraadpleegd van
<https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/publicaties-archief/anti-homogeweld-in-nederland.pdf>
- Schreuder, A. (2017, April 3). Krassen op beeld van tolerant Nederland. *NRC.* Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/03/krassen-op-beeld-van-tolerantie-7872560-a1553090>
- Schroeder, M. A., Lander, J., & Levine-Silverman, S. (1990). Diagnosing and dealing with multicollinearity. *Western Journal of Nursing Research, 12*(2), 175-187.
- Schulte, L. J., & Battle, J. (2004). The relative importance of ethnicity and religion in predicting attitudes towards gays and lesbians. *Journal of Homosexuality, 47*(2), 127-142.
- Schuyf, J. (2009). Geweld tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen: Een literatuuronderzoek naar praktijk en bestrijding.
- Sherkat, D. E. (2002). Sexuality and religious commitment in the United States: An empirical examination. *Journal for the Scientific Study of Religion, 41*(2), 313-323.
- Slenders, S., Sieben, I., & Verbakel, E. (2014). Tolerance towards homosexuality in Europe: Population composition, economic affluence, religiosity, same-sex union legislation and HIV rates as explanations for country differences. *International Sociology, 29*(4), 348-367.
- Terry, D. J., Hogg, M. A., Blackwood, L., Augoustinos, M., & Reynolds, K. J. (2001). Understanding prejudice, racism, and social conflict.
- Thornton, A., & Camburn, D. (1989). Religious participation and adolescent sexual behavior and attitudes. *Journal of Marriage and the Family, 64*(1), 641-653.
- Van den Akker, H., Van der Ploeg, R., & Scheepers, P. (2013). Disapproval of homosexuality: Comparative research on individual and national determinants of disapproval of homosexuality in 20 European countries. *International Journal of Public Opinion Research, 25*(1), 64-86.
- Van San, M., & de Boom, J. (2006). *Geweld tegen homoseksuelen.* RISBO.
- Veenhoven, R. (2005). Is life getting better? How long and happily do people live in modern society? *European psychologist, 10*(4), 330-343.

- Whitehead, A. L., & Baker, J. O. (2012). Homosexuality, religion, and science: Moral authority and the persistence of negative attitudes. *Sociological Inquiry*, 82(4), 487-509.
- Whitley Jr, B. E. (2009). Religiosity and attitudes toward lesbians and gay men: A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 19(1), 21-38.
- Yip, A. K. (2005). Queering religious texts: An exploration of British non-heterosexual christians' and muslims' strategy of constructing sexuality-affirming hermeneutics. *Sociology*, 39(1), 47-65.

7. Bijlagen

Bijlage 1. Correlatietabel

	HOMO_accept atie	LEEFTIJD	OPLEIDING	GESLACHT	GELOVIG	RELIGIE
HOMO_accepta tie	1					
LEEFTIJD	-.293	1				
OPLEIDING	.187	.078	1			
GESLACHT	.067	-.008	.051	1		
GELOVIG	-.293	.211	.023	.139	1	
RELIGIE	.236	-.237	.005	-.048	-.473	1

